

Türkiye Milli Kütüphanesi'nin Kuruluş Yılları* 1945-1955

Leman Şenalp**

Bazı farklılıklar gözlense de genel olarak Milli kütüphaneler, ülkelerinin tarihi, politik ve sosyal yapılarına göre kuruluş ve gelişme sürecinde üretilen tüm fikir ürünlerini eksiksiz toplamak, bibliyografik denetimi, kataloglamada standartlaşmayı, bilgiye erişimi, bilgi ağlarının kurulması ve bunların uluslararası bilgi iletişim merkezlerine bağlanmasını sağlamakla yükümlü kurumlardır.

Hemen hemen her devletin bir milli kütüphanesi vardır ve bunlar, genelde ülkelerinin adlarıyla birlikte tanımlanırlar. Fransa Milli Kütüphanesi, İsviçre Milli Kütüphanesi v.b. gibi. Bizde, nedense, "Türk Milli Kütüphanesi" olarak yanlış bir kullanım yerleştiğini görüyoruz. Biz, bu hatalı kullanımın "Türkiye Ulusal Kütüphanesi" olarak değiştirilmesi önerisini, Milli Kütüphanemizin kuruluşunun 50. yılı nedeniyle düzenlenen bir Sempozyum'da yaptık¹. Burada bu önerimizi yineliyoruz.

Ülkemizde, bir "milli" ya da "devlet" kütüphanesi kurulması gereği daha Cumhuriyetten önce, zaman zaman gündeme getirilmişse de bu girişimler, İstanbul'daki camilerde, mescitlerde, medreselerde vb. uygun olmayan koşullarda, yıpranmaya terkedilmiş yazma eserlerin bir çatı altında toplanması çalışmaları ile sınırlı kalmıştır.

Batı'da ilk milli kütüphanelerin, Krallık Kütüphanelerinin XVIII. yüzyıl sonlarından başlayarak "milli kütüphane" kimliğine dönüştürülmesiyle kurulmaya başladığını görüyoruz. Bu yolla, Avrupa'da ilk kurulan milli kütüphane, Fransa Milli Kütüphanesi'dir (1796).

Bizde de, 1924 yılında, bu tür bir uygulama yapılması düşünülebilseydi, Yıldız Sarayı Kütüphanesi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ne nakledileceği yerde, hemen bir milli kütüphane kurulması gündeme getirilerek bu çok değerli koleksiyon, Milli Kütüphanemizin nüvesini oluşturabilirdi. Böyle bir öneri, 1879 yılında, İstanbul'a gelip, yerleşen ve burada bir girişimlerde bulunan, İsveçli bir kitapsever olan Gustaf Noring² tarafından, daha 1880 yılında, Yıldız Sarayı Kütüphanesi koleksiyonunu gözden geçirdikten sonra öne sürülmüştür.³

* 41. Kütüphane Haftası'nda (28.3.2005) Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde verilen konferans metnidir.

** Emekli Uzman Kütüphanecidir.

¹ Leman Şenalp, "Bir Sempozyum'un Ardından", Türk Kütüphaneciliği, 1996, 10(3), s. 314-316.

² Sonradan Müslümanlığı kabul edip Ali Nuri (Dilmeç) adını alır.

³ Özer Soysal, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Türk Ulusal Kütüphanesi'ni Kurma Girişimi", X. Türk Tarih Kongresi'ne de sunulan bildiri 22-26.9.1986, Türk Kütüphaneciliği, 1987, 1(1), s. 9-16.

1869'u izleyen yıllarda, Münif Paşa Layihası ile gündeme gelen bir "Millet Kütüphanesi" nin ve 1884 yılında kurulan "Kütüphane-i Umumi-i Osmani" ile bir milli kütüphane oluşturmanın amaçlandığı savı bazı meslekdaşlarımızca ileri sürülmüşse de, bu girişimleri irdeleyen bildirisinde Soysal şöyle diyor; "görülüyor ki; ne Münif Paşa Lahiyası'na konu olan "Millet Kütüphanesi" ne de 1880'li yılların ürünü "Kütüphane-i Umumi"nin bir "Devlet Kütüphanesi" ya da "Milli Kütüphane" olarak tasarlandığını düşündürecek sağlıklı verilere sahibiz⁴.

1908 yılında, II.Meşrutiyet'in ilanıyla canlanan Türk fikir hayatı konuları arasında kütüphane sorunları da ele alınmış ve önce durumun saptanması amacıyla o sırada İstanbul'da bulunan Mısır Nazırlar Meclisi İkinci Katibi Ahmet Zeki Bey'den "İstanbul Kütüphaneleri" hakkında bir rapor hazırlanması istenmiştir. A. Zeki Bey, hazırladığı 96 maddelik raporunda, İstanbul'daki kütüphanelerin durumları hakkında bilgi verdikten sonra, bütün bu eserlerinin toplanacağı bir "Osmanlı Kütüphanesi" nin kurulmasını önermektedir. A. Salgır, bir makalesinde⁵, bu girişimi, her ne kadar, "zamanın milli kütüphanesi" olarak değerlendiriliyorsa da, söz konusu rapor doğrultusunda hiçbir düzenleme yapılmamıştır.

M. Fuad Köprülü ise, Ülkü dergisinde yayımlanan bir makalesinde "Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar geçen zamanlarda ise, İmparatorluk, modern bir kütüphane ihtiyacını hiç duymamış, bu hususta en ufak bir adım olsun atmamıştır" diyor.⁶

Milli Kütüphane'yi amaçlayan "Devlet Kütüphanesi" terimini ilk kez, Hamit Zübeyr Koşay, "Kütüphanelere Dair 1925" adlı raporunda kullanmıştır. Koşay, raporunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezinde bir "Devlet Kütüphanesi" teşkil edilmelidir; derken, Ankara Maarif Kütüphanesi'nin Devlet Kütüphanesi'ne dönüştürebileceğini ileri sürerek çözüm yolunu da göstermiştir⁷. Konunun, 1930'lu yıllarda, bazen milli, bazen de devlet kütüphanesi adı altında ele alındığı görülmektedir. 1936 yılından itibaren, A.Ötüken, Almanya'da, kütüphanecilik öğrenimi yaptığı yıllarda, oradaki belli başlı kütüphaneleri, çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanan yazıları ile tanıtarak ülkemizde de benzerlerinin kurulması düşüncesinin yaimaya çalışmaktadır.⁸

M. Fuad Köprülü de "Ankara'nın bugün için en büyük eksiği, büyük bir milli kütüphanenin bulunmamasıdır"⁹ diyerek, konunun önemini vurgulamaktadır. Atatürk döneminde, bir milli kütüphane binası yapımı için mimari pro-

⁴ Özer Soysal, a.g.y., s.12

⁵ A. Salgır, "İlk Milli Kütüphanecimiz Adnan Ötüken", TKDB. 1972, 21(2), s. 100.

⁶ M. Fuad Köprülü, "Büyük Bir Eksigimiz", Ülkü, 1938,10(60), s. 481-482, TKDB.1955, 4(1)41-42 (alın-tı).

⁷ H.Z.Koşay, "Kütüphanelere Dair Rapor", TKDB. 1960, 9(1-2), s. 38.

⁸ Adnan Ötüken, Bibliyotekçinin Elkitabı, 1 c. 1947. Ekler .s.I- LIII.

⁹ M.Fuad Köprülü, a.g.y., s.42.

jelerin hazırlatıldığı bilinmekte ise de, A. Ötüken'in tüm araştırmalarına karşın, bulunamamıştır¹⁰.

1939 yılı; Temmuz ayında, Ankara'da toplanan I. Neşriyat Kongresi'nde, M.Emin Erişirgil, Mili Kütüphane ve personel konusunda şöyle demektedir; "...Ankara'nın en mühim ihtiyaçlarından olan, Milli Kütüphane ihtiyacı da temin olunmalıdır. Kütüphane memurları için de bir kanun çıkarmak lüzumunu temenni ettik... bunu şerefli bir meslek haline getirmeliyiz"¹¹. Ötüken de, 9 Ağustos 1939 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazısında ve 1942 Nisan'ında yaptığı bir radyo konuşmasında; "mükemmel ve modern kütüphaneler kurmak için herşeyden evvel, kendisini bu işe vakfedecek kütüphane memurları ve uzman kütüphaneciler yetiştirmek lazımdır"¹² diyor. Nitekim, Ötüken, 1 Ekim 1941 de Milli Eğitim Bakanlığı'na Yayınlar Müdürü olarak atandıktan kısa bir süre sonra, meslek eğitimi görmüş kütüphaneciler yetiştirmek amacıyla, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde bir kütüphanecilik kursu açmak için, o günlerde Dekan vekili olan M.Emin Erişirgil'i ikna etmesi güç olmamıştır. Zira, yukarda değindiğimiz gibi, Erişirgil de aynı düşüncededir.

Bu suretle, 1942 yılında Kurs'un ilk dönemi başlar ve Şubat 1943'te de tamamlanır. 27 Nisan 1943'te ikinci dönem başladığında, aynı Fakülte'nin Tarih Bölümünde 3.sınıf öğrencisi idim. Burslu olmam nedeniyle, mezun olunca, kur'a çekerek herhangi bir liseye atandığımda, öğretmenliğimin yanı sıra, kütüphane işleri ile de bilinçli olarak ilgilenmeyi düşünerek, kütüphanecilik kurslarına devam etmeye başladım. Bilindiği gibi, o yıllarda II.Dünya Savaşı bütün şiddeti ile devam etmekteydi. Üniversitelerdeki öğretim üyelerinin çoğu Hitler Almanya'sından kaçıp gelmiş olan dünyaca tanınmış Musevi profesörlerdi. Bunlar bizlere, derslerimizin dışında, kütüphanelerden yararlanarak hazırlayabileceğimiz ödevler veriyorlardı. Böylece, hem kütüphane kullanımını, hem de araştırma yapmasını öğreniyorduk. Kütüphanecilik Kursları'nda, kütüphaneciliği öğrendikçe, kitaba ve kütüphaneye olan ilgim ve sevgim de giderek artmıştı. Kurslarda gösterdiğim başarı, hocam Ötüken'in dikkatini çekmiş olmalı ki; Tarih Bölümünü ve dört sömestre süreli Kütüphanecilik Kursunu bitirdiğim zaman (1945) bana , "Biliyorum memlekette, bir milli kütüphane yok, ben bunu kurmayı düşünüyorum. Fakat, tasarımın gerçekleşip gerçekleşeyeceği belli değil, bu mücadelede benimle birlikte çalışır mısın?" diye sordular. "Eğer, yararlı olabileceksem, sizinle birlikte çalışmaktan onur duyarım" dedim. Böylece, kendileriyle kader birliği yapmış olduk. Benim olumlu cevabım üzerine, Ötüken, kısa sürede, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Müdürlüğü Kütüphane Memurluğu'na atanmamı sağladılar (Kasım 1945). Bu suretle,

¹⁰ Adnan Ötüken, "Milli Kütüphane Nasıl Kuruldu?" TKDB, 1995, 4(1), s. 15.

¹¹ I. Neşriyat Kongresi Zabıtları , s.429-430.

¹² A. Ötüken, Bibliyotekçinin Elkitabı, s.XV-XXIV.

Ötüken, ilerde mutlaka kurmayı amaçladığı Milli Kütüphane'nin ilk uzman kütüphanecisini göreve başlatmış oldu. Böylece kuruluşun da ilk somut adımı atılmış oluyordu.

Göreve başlamamdan birkaç ay sonra, 15 Nisan 1946'da, Ötüken, Yayınlar Müdürlüğü binasının giriş katındaki bir salonda, memurların katılımı ile düzenlenen bir törende "burası, bundan böyle gayri resmi olarak, 'Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu'dur, bu kitaplar da, ilerde kuracağımız Milli Kütüphane'nin nüvesini teşkil edecektir" dedi. Camlı bir dolaba birkaç kitap koydular ve Büronun işlerini yürütmekle de beni görevlendirdiler. Bu olay kuruluşun ikinci somut adımıydı. Kısa sürede resmi yayınlar ve bağışlar yoluyla salondaki kitapların sayısı 8.000'e ulaştı. O yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı, Dünya Klasikleri'ni dilimize kazandırmak amacıyla, yoğun bir çeviri ve yayın çalışması içinde idi. Bu nedenle, Yayınlar Müdürlüğü'ndeki işler ve dolayısıyla kütüphanedeki işlerim normal çalışma saatlerimin dışına taşıyordu. Aynı binada bulunan Bakanlık Talim Terbiye Dairesi üyelerinin isteklerini de karşılamaya çalışıyordum. Bu arada, kurslarda da Ötüken'e asistanlık yapıyordum. Bu kadar yoğun olan işlerime Hazırlık Bürosu'nun da işleri eklenince, tüm işlerin üstesinden gelmem olanaksızdı. Bunu üzerine, Ötüken Kurs'taki öğrencilerinden yardımcı olmalarını istedi. Ancak, gelenlerin bir bölümünün zaten dışarıda belli işleri vardı, öğrenci olanlar da ders saatleri dışında, vakit buldukça gelebiliyorlardı. Bu arkadaşlara, yapacakları işleri hazırlamak, yaptıklarını kontrol etmek işlerimi daha da attırıyordu. O günlerde hem yardım edenlerin hizmetlerinin karşılığını verebilmek, hem de büronun bazı zorunlu gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla, Ötüken'in kişisel çabaları ile, 21 Şubat 1947'de "Milli Kütüphaneye Yardım Derneği" kuruldu. Bu dernek, özellikle de kamu yararına dernekler arasına alındıktan sonra, Milli Kütüphane'nin kuruluş yıllarında büyük parasal destek sağlamıştır.

Hazırlık Bürosu'nda çalışmalarımız sürerken, Başbakan Recep Peker'in 14 Ağustos 1946 da Hükümet Programını okurken "...bir Milli Kütüphane'nin kurulması için gereken çalışmalara hemen başlanacağını..." söylemesi bizleri çok sevindirmişti. Ötüken, Hükümet'in bu kararlı tutumundan cesaret almış olmalı ki, 21 Aralık 1946 da Yayınlar Müdürlüğü görevinden ayrıldı. Bundan sonra Ötüken, gerek yayınlarıyla, gerekse ilgililerle görüşmeler yaparak yoğun bir propaganda dönemi başlatmıştı (kuruluşun 3.adımı). Bu konuda kendisi de şöyle demektedir; "...Eğer, böyle bir insan yetiştirme ve muhiti hazırlama devresi geçirilmeden Milli Kütüphane'nin kurulmasına teşebbüs olunsaydı, müspet netice almaya imkan bulunmazdı."¹³

Yayınlar Müdürlüğü binasındaki Büroya sığamaz hale gelince, 1 Nisan 1947'de, Kocatepe semtinde, Mithatpaşa Caddesi'nde, beş odalı bir villaya

¹³ A.Ötüken, "Milli Kütüphane Nasıl Kuruldu?", s. 4.

taşındık ve hemen bahçe kapısına “Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu” levhamızı astık. Buraya benimle birlikte, sekreter Nezahat Anaçan ve fotoğrafçı Sanih Sarıdal da geldiler. Binanın üç yıllık kira bedelini ödeyen Bakanlık, yarı resmi olarak Hazırlık Bürosunu tanımış oluyordu. Oldukça büyük, bağımsız bir binanın temizlik işlerini devamlı olarak yapacak personelimiz olmadığından, bazı temizlik işlerini ve yoğun propoganda işine girişen Ötügen'in misafirlerine ikram işlerini de bizler yapıyorduk. Değerli meslekdaşım Müjgan Cumbur, bir makalesinde, “Mithatpaşa Caddesi’deki Hazırlık Bürosu’nda, Adnan Ötügen’in elinde süpürge ile ortalığı temizlediğini, hatta toz aldığını görmek kabildi”¹⁴ diyor. O günlerde, her zaman birlikte olduğumuz biz çalışanlar (3 kişiydik) hocamızın, ortalık temizlemek gibi bir hareketini görmedik. Zaten görsek, asla müsaade etmezdik. Bu bina da, etkili bir bağış kampanyası sonucu, sekiz ay gibi kısa bir sürede kitaplarla dolmuştu. O günlerde amaç kitap sayısını arttırmak olduğu için, hiç ayırım yapmadan, tüm bağışları kabul ediyorduk.

Bu kez yine başka bir bina sağlamak gerekiyordu. O günlerde Milli Eğitim Bakanı olan Şemsettin Sırer’in Maliye Bakanı ile birlikte Saraçoğlu Mahallesi’nde Gazino olarak yapılmış ve tüm donanımı tamamlanmış olan bir binayı Ötügen’in Kütüphane olarak kullanılabileceğini söylemesi üzerine, bina bu amaçla kullanılmak koşuluyla Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir. 1948 yılı başlarında bu binaya taşındık. 16 Ağustos 1948’de Milli Kütüphane kullanıma açılmıştır. Ötügen, her ne kadar, Tahsin Banguoğlu’ndan beklediği ilgiyi bulamamaktan yakınıyorsa da, Milli Kütüphane’nin kullanıma açılışı, benim İsviçre’ye gönderilmem ve Milli Kütüphane Kuruluş Yasası’nın çıkartılması hep O’nun bakanlık döneminde gerçekleşmiştir... Benim İsviçre’ye gidişim de şöyle olmuştur; 1949 yılı Ekiminde, bir Atatürk Sergisinin açılışını yapmak üzere, Milli Kütüphane’ye ikinci kez gelen Banguoğlu’nu Ötügen, herhalde uzman kütüphanecilerin yetişmesi için mutlaka dış ülkelere gönderilmeleri konusunda ikna etmiş olmalılar ki “Önümde Bakanlıkça dış ülkelere gönderilecek olanların listesi var, hemen bir isim ver” deyince, Ötügen de böyle bir ödülü en çok benim hakettiğimi düşünerek, Bakan’a benim adımları vermişler. Ertesi gün Kütüphaneye gittiğimde, Ötügen beni kapıda karşıladı. “Çabuk hazırlan, bir hafta, on gün içinde, iki yıl süreyle İsviçre’ye gidiyorsun” dediler.

Bu sürpriz karşısında şaşırıp kalmıştım. Alelacele gerekli işlemleri yaptırıp 28 Ekim’de Ankara vapuru ile Napoli’ye doğru hareket ettim. Böylece, kütüphanecilik alanında lisanüstü eğitim yapmak üzere dış ülkelere Bakanlıkça gönderilen 4.kişi (ilk bayan) oluyordum. Milli Kütüphane’den ayrılırken, Ötügen bana, 4489 no.lu Yasa gereği, altı aylık dil öğrenme süresi bitince, en az altı ay İsviçre Milli Kütüphanesi’nde staj yapmamı önerdi. Fakat oraya gidince,

¹⁴ Müjgan Cumbur, “Türk Kütüphaneciliğinin Büyük Kaybı A. Ötügen”, TKDB, 1972, 21(2), s. 91.

ancak iki ay süreyle staj yapılabilirdiğini öğrendim. Durumu öğrenci müfettişine izah ettikten sonra, onların da önerileri doğrultusunda Cenevre'ye gittim. Orada hemen yabancılar için Üniversitedeki kurslarına katıldım. Kütüphanecilik Okulu'ndaki bazı dersleri dinleyici olarak izlemeye başladım. Daha sonra Birleşmiş Milletler Kütüphanesi'nde ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) da stajlar yaptım. Burada yaptığım olağanüstü çalışmadan dolayı, Kütüphane Müdürü'nün birlikte çalışma teklifini Milli Kütüphanemizin henüz kuruluş aşamasında bulunduğu durumu ileri sürerek, bu çok cazip öneriyi kabul etmedim. İsviçre'deki yedi üniversite kütüphanesinde, Yüksek Teknik Okulu Kütüphanesi'nde ve Halk kütüphanelerinde incelemeler yaptım. Yurda dönmeyen önce Paris öğrenci Müfettişliğimiz yoluyla sağlanan çalışma izni sayesinde, Avrupa'nın en eski Milli Kütüphanesi'ni tanımış oldum. Ekim 1951 de Yurda döndüm.

Ben İsviçre'de iken, 23 Mart 1950'de Milli Kütüphane Kuruluş Yasası çıkartılmıştı. Yasa ile Kütüphane'ye 1 adet Başuzmanlık ve 2 adet uzman kadrosu verilmişti. Başuzmanlığa Tarih öğretmeni Enver Koray, uzmanlıklara da Türker Acaroğlu ve Abdülkadir Salgır atanmışlardı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Milli Kütüphanesi, ancak Cumhuriyetin 27. yılında, o da, Ötügen gibi bu işe inanmış, idealist bir kişinin büyük çabaları ile kurulmuştur. Yasa yayımlandıktan sonra, personel sayısında artış ve nitelik yönünden gelişme sağlanmıştır.

Milli Kütüphane'deki görevime döndükten sonra ilk iş olarak, Birleşmiş Milletler yayınlarını ve dökümanlarını tasnif etmeye başladım. Milli Kütüphanemiz depoziter kütüphaneler (derleme kütüphanesi) arasında bulunduğu için buranın tüm yayınları sürekli olarak geliyordu. Fakat bu dokümanların nasıl tasnif edileceğini kimse bilmediği için bir kenarda bırakılmıştı. İsviçre'de iken, kendi girişimimle sözkonusu kütüphanelerdeki Dokümantasyon ve Sözlük Katalog Servisleri'nde çalışmam, çok yararlı olmuştu. Hatta, seneler sonra, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde çalışırken bile, bu bilgilerimden yararlandım. Birleşmiş Milletler dökümanlarının tasnif işlerini tam yoluna koyduğum sırada, 19.2.1952 tarihinde, İstanbul'da bulunan, Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü görevine atandım.

1950 yılında, Paris'te yapılan Unesco Toplantısı'nda her ülkede bir "Bibliyografya ve Enformasyon Merkezi" kurulması bağlamında alınan karar gereği, Unesco'nun da desteği ile Milli Kütüphane bünyesinde bir "Bibliyografya Enstitüsü" kurmak üzere, Türkiye'ye gelen, Fransa Milli Kütüphanesi uzmanlarından M.Raux'yu İstanbul'da karşıladım (Mart 1952). Kendisine, Derleme Yasası ve Bibliyografi çalışmalarımız konularında bilgi verdim. M.Raux ile çalışmalara başlayan Behire Balkan'a kısa sürede Unesco'dan bir burs sağlanarak Paris'e gönderilince, Enstitü'nün kuruluş çalışmalarında M.Raux'ya yardımcı olmak üzere, Milli Kütüphane'ye dönmem

istendi. Enstitü koleksiyonlarının oluşturulmasında, Makaleler Bibliyografyası için taranacak dergilerin seçiminde ve bibliyografyanın hazırlanmasında çok emeğim vardır. Makaleler bibliyografyasının ilk sayısını tek başıma hazırladım. Bir süre sonra, buradaki görevimi, Paris'ten dönen, Türker Acaroğlu'na devrettim (17.11.1952). Benim Derleme Müdürlüğüm, Bibliyografya Enstitüsü'ndeki çalışmalarımın, derleme Müdürlüğü kadrosuna bir başkasının atanmasını önlemek amacıyla dönük olduğunu, sonradan anladım. Ben de ancak, o zaman Acaroğlu'ndan boşalan, uzmanlık kadrosuna atanabildim. Her ne kadar, Kütüphanecilik A kursu bitirenler, uzmanlık titrini kazanıyorlar idiye de, bu onlara maddi bakımdan bir yarar sağlayamıyordu. 1955 yılından itibaren bu bibliyografya "Türkiye Bibliyografya Enstitüsü tarafından hazırlanıp yayınlanmaktadır. Belli başlı bibliyografik kaynakların Enstitü'de toplanmasıyla, Milli Kütüphane'de bir "Enformasyon Merkezi" kurulmuş oluyordu. Bu kez Ötügen beni bir arkadaşıyla birlikte, Konu Kataloğu Servisi'ni kurmakla görevlendirmişti. Bu konuda yapılması gereken çalışmaları sürdürürken, bazı nedenlerden dolayı, on yıl büyük bir özveri ile çalıştığım Milli Kütüphane'den ayrıldım.

Milli Kütüphane, 1952-1953 yıllarında temel görevlerinin dışında da olsa, iki örnek çocuk kütüphanesi ve evlere ödünç kitap verme servisleri açmıştır.

Çeşitli yabancı ülke kütüphanelerinde stajlarını tamamlayıp yurda dönen bir grup uzman kütüphaneci tarafından hazırlanan "Alfabetik Kataloglama Kuralları"nın yayınlanması (1954) ve bu kuralların, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlı kütüphanelerde, hatta, üniversite kütüphanelerinde uygulanmasında Milli Kütüphane öncülük etmiş, böylece kataloglamada ülke genelindeki standartlaşma bir ölçüde sağlamıştır.

Milli Kütüphane'de 1955 yılı itibariyle, 250.000 cilt kitap, dergi ve gazete vardır. Ancak, kısa sürede bu sayıya ulaşılmasının nedeni, Basma yazı ve Resimleri Derleme Yasası gereği derlenen yayınlardan birer nüshanın buraya gönderiliyor ve ilerde kurulacak milli kütüphane için (hem de kataloglanarak) Derleme Müdürlüğünde saklanıyor oluşuydu. Ayrıca 55.000'i kitap olmak üzere, 80-90.000 ciltlik bir koleksiyon da 1953 yılında İstanbul'dan gönderilmişti. Aslında, Milli Kütüphanenin nüvesini bu koleksiyon oluşturmuştur.

Ötügen'in 15 Nisan 1946'da, böyle bir koleksiyonun varlığından söz etmeyişi anlaşılamamaktadır. Öte yandan, Milli Kütüphane, 1934 yılından itibaren bir anda, tüm yurt yayınlarına ve bunları tanıtan bir "Milli Bibliyografya"ya sahip olmuştur.

Yine 1955 yılında kabul edilen ek bir yasa ile de personel sayısı 130'a çıkmıştır. Kütüphane, 650.000 liralık bir bütçe ile idare edilmektedir. Kitap sayısı da yılda yaklaşık 10.000 cilt artmaktadır.

1950 yılında bir cilt atölyesi kurulmuştur.

Mikrofilm ve Fotokopi Atölyesi'nde ise 1955 yılına kadar, 3.000 cilt yazma eser mikrofilmlere aktarılmıştır.

Braille alfabesine göre yazılmış, 300 ciltlik bir koleksiyon, görmeyen okurların yararlanmasına sunulmuştur.

Haritalar ve Müzik Eserleri Bölümleri henüz kuruluş halindedir.¹⁵

19 Kasım 1949'da Türk Kütüphaneciler Derneği kurulmuştur. 1954-1955 ve 1957-1958 dönemlerinde başkanlığını yaptığım derneğimizin yayın organı olan "Türk Kütüphaneciliği Dergisi" de 1952 yılından itibaren günümüze kadar kesintisiz yayınlanmıştır.

Türkiye Milli Kütüphanesi'nin kuruluş hazırlıklarının başlamasını izleyen ilk on yılda, Türk kütüphaneciliğinin gelişmesinde ve mesleki her alanda öncülük yaptığını görüyoruz.

¹⁵ Adnan Ötügen, Milli Kütüphane Nasıl Kuruldu?, s.31, 36.

Not. A.Ötügen, bu yazısına başlarken, her ne kadar, "şahıslardan bahsederken hissiyattan uzak kalmaya çalıştım" demekte ise de, birlikte başladığımız, kuruluş çalışmalarındaki 10 yıllık hizmetimin daha tarafsız bir gözle değerlendirmesini beklerdim! L.Ş.